

Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000

Soort 1337

Bever (*Castor fiber*)

Oktober 2022, Vilmar Dijkstra & Maurice La Haye

Samenvatting

De bever is een soort die zich enorm heeft weten uit te breiden na succesvolle herintroducties aan het eind van de vorige eeuw. In eerste instantie ontstonden populaties in het rivierengebied, later in Flevoland en Limburgse beekdalen. De verspreiding neemt nog steeds toe en het is aannemelijk dat er zonder enige extra maatregel een aaneengesloten grote metapopulatie in ons land gaat vormen. Wel treedt er geleidelijk meer overlast op door bevers, dus de vraag is hoe hier in de toekomst mee omgegaan zal worden.

I. Advies uit de bouwsteen

Landelijk doel

Vigerende landelijke doel (uit doelendocument, ministerie van LNV 2006) Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit van het leefgebied
Voorgesteld nieuw landelijk doel voor 2030 Behoud gunstige staat van instandhouding met realisatie van één grote metapopulatie bestaande uit minimaal 1.500 volwassen individuen
Voorgesteld landelijk tussendoel voor 2050 Behoud gunstige staat van instandhouding met de aanwezigheid van één grote metapopulatie bestaande uit minimaal 1.500 volwassen individuen
Voorstel Gunstige Staat van Instandhouding Vooralsnog gelden de volgende streefwaarden, waarbij op het moment dat deze bereikt zijn zal moeten worden geëvalueerd of het voldoende is om de soort duurzaam te behouden. Verspreidingsgebied: 10.800 km ² Populatieomvang: minimaal 1.500 volwassen individuen uitgaande van één grote metapopulatie

Regionale opgave

De grootste opgave is om ervoor te zorgen dat de huidige geïsoleerde populatie in Noordoost Nederland in contact komt te staan met de populatie in Midden-Nederland, waardoor er sprake zal zijn van één grote metapopulatie die bovendien contact heeft met Duitse en Belgische populaties.

Tabel 1. Populatie-aandeel van Bever (HS1337) in de belangrijkste provincies.

Regio	Aandeel	Opgave
Limburg	26%	± (behoud)
Noord-Brabant	18%	± (behoud)
Gelderland	23%	± (behoud)
Flevoland	16%	± (behoud)
Zuid-Holland	9%	± (behoud)
Drenthe	4%	± (toename verwacht)
Utrecht	2%	± (toename verwacht)
Overijssel	2%	± (sterke toename verwacht)
Friesland	2%	± (toename)
Groningen	1%	± (toename)
Noord-Holland	1%	± (toename)

Zeeland	1%	± (toename)
---------	----	-------------

Prioriteit

Laag

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (Svl)

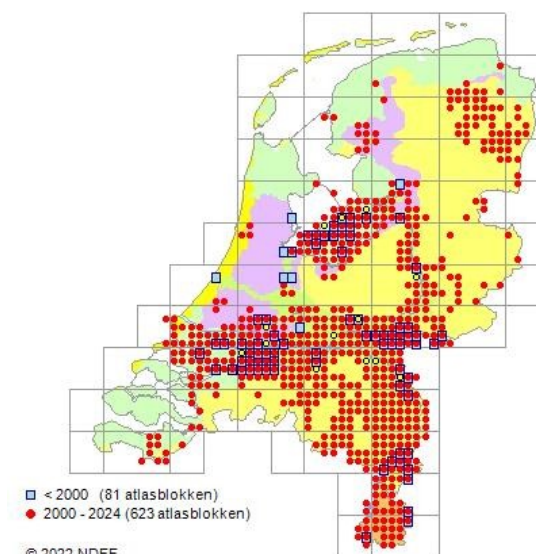
Staat van Instandhouding

De Svl van de Bever is als volgt gerapporteerd in 2019 (Adams et al. 2020):

Verspreiding	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Verspreiding

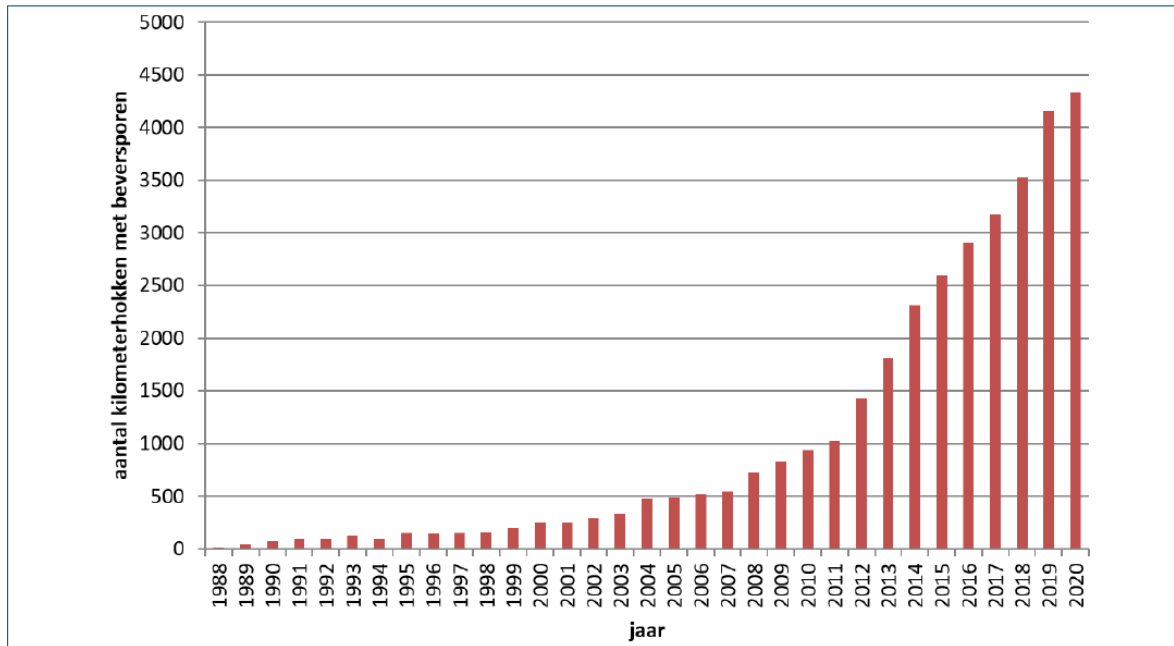
In 1988 werden de eerste (Elbe)bevers uitgezet in de Biesbosch, later gevolgd door bijplaatsingen (en ontsnappingen uit dierenparken) in Gelderse Poort (vanaf 1994), Flevoland (vanaf 1996), Limburg (vanaf 2002), Drenthe en Groningen (vanaf 2008). Na een trage start is de bever de laatste 25 jaar aan een stevige opmars bezig (figuur 1), waarbij de verschillende populaties geleidelijk naar elkaar toegroeien en binnen afzienbare termijn een aaneengesloten populatie zullen vormen (Dijkstra et al. 2020). In 2020 is er sprake van twee populaties, een grote populatie in het zuidelijke deel dat via de IJssel is verbonden met Flevoland en omgeving en een nog geïsoleerde populatie in het noordoosten. Daaromheen bevinden zich kleine groepjes bevers zoals in Friesland en Zeeuws-Vlaanderen (waarschijnlijk vanuit België). De bevers in Limburg staan bovendien in contact met bevers in de Ardennen en de Eifel (met Oost-Europees bloed). Daarmee wordt de Nederlandse populatie-genetisch verrijkt volgens het nieuwe inzicht dat er geen sprake is van ondersoorten. De bevers in Noord-Nederland staan bijna in contact met bevers over de Duitse grens langs de Hase en Ems (Dijkstra 2016).



Figuur 1. Verspreiding van de Bever voor 2000 (blauwe hokjes) en sinds 2000 (rode stippen); www.verspreidingsatlas.nl

Trends

Uit de onderstaande figuur komt goed naar voren dat de bever nog steeds toeneemt in verspreiding. Al lijkt de toename in het laatste jaren wat langzamer te gaan. De start van het NEM Verspreidingsonderzoek Bever in 2012 is ook duidelijk herkenbaar, waarbij dankzij de start van het meetprogramma een inhaalslag is gemaakt ten opzichte van de kennis over de verspreiding van de bever in de jaren ervoor. Verwacht wordt dat de populatie de komende jaren nog zal blijven groeien, aangezien in grote delen van Nederland nog geschikt habitat aanwezig is. Dankzij herinrichting van beeksystemen en natuurontwikkeling wordt het landschap zelfs steeds geschikter voor bevers (Dijkstra et al. 2021).



Referentiewaarden

In Ottburg & van Swaay (2014) wordt gesteld dat een duurzame (regionale) beverpopulatie zou bestaan uit tenminste 1.000 volwassen individuen, waarbij drie regionale metapopulaties worden onderscheiden (in totaal 3.000 individuen). In Jansman et al. (2016) wordt de meest recente literatuur over effectieve populatiegrootte en over de MVP bij de bever, deels gebaseerd op PVA-modellen, samengevat. Zij komen tot de conclusie dat het weliswaar niet eenvoudig is om op basis van PVA-modellen, rekening houdend met demografische en populatie-genetische aspecten van de bever, tot één getal te komen waarover consensus bestaat, maar dat een MVP zal liggen in de bandbreedte van 1.225-1.800 volwassen individuen (zie ook Nolet 1996, Stuyck et al. 2012).

Voor het vaststellen van de FRP is het vervolgens van belang om vast te stellen of de Nederlandse beverpopulatie uit één of uit meerdere regionale metapopulaties zal (blijven) bestaan. Momenteel zijn de Zuid- en Midden-Nederlandse metapopulaties al met elkaar in contact gekomen, waarbij in principe genetische uitwisseling mogelijk is. De verwachting is dat binnen afzienbare termijn (5-10 jaar) ook de Noord-Nederlandse metapopulatie (Groningen/Drenthe) zal worden aangehaakt, waarmee er sprake zal zijn van één grote metapopulatie, die bovendien contact heeft met Duitse en Belgische metapopulaties. Het lijkt ons derhalve niet nodig om vast te houden aan pFRP voor regionale metapopulaties (zoals feitelijk door Ottburg & van Swaay (2014) is gedaan), maar één waarde aan te houden voor de Nederlandse populatie als geheel van 1.500 volwassen individuen.

FRR:

- 102 10x10 km-hokken

FRP:

- 1500 volwassen exemplaren

Leefgebied:

Geen referentiewaarden. In de HR-rapportage wordt dit als gunstig beschouwd als de populatie gunstig is en er geen negatieve trends in oppervlakte/kwaliteit plaats hebben gehad.

Tabel 2. Informatie over de actuele toestand en gunstige referentiewaarde van aspecten die betrokken zijn bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (Svl) voor de Bever (HS1337). Waarden ontleend aan de laatste EU-rapportage (Adams et al. 2000), referentiewaarden ontleend aan Kuiters et al. (2022, in prep.), tenzij anders vermeld.

Aspecten kerngetallen Svl	Periode	Waarde
Verspreidingsgebied	2012-2017	187 10x10 km-hokken
Beoordeling trend in verspreidingsgebied	2006-2017	toename
Gunstige referentiewaarde verspreidingsgebied (FRR)	n.v.t.	102 10x10 km-hokken
Populatie	2012-2017	1500-3000 exemplaren
Beoordeling trend in populatie	2006-2017	toename
Gunstige referentiewaarde populatie (FRP)	n.v.t.	1500 exemplaren
Leefgebied	2012-2017	gunstig
Trend leefgebied	2006-2017	toename
Overall trend	2006-2017	toename

Indicatoren op gebiedsniveau

Primair habitat voor de soort zijn alle zoete wateren in Nederland met een begroeide oever met bomen, struiken en kruiden. Voedsel bestaat uit bast, twijgjes en blad, aangevuld met (water)planten. Bevers hebben de capaciteit om het eigen leefgebied te verbeteren door bijvoorbeeld met behulp van zelfgemaakte dammen de waterstand te verhogen.

2. Landelijke opgave

Zowel verspreidingsgebied en populatie zijn in gunstige staat van instandhouding. De landelijke opgave om het leefgebied en toekomstperspectief in een gunstige toestand te krijgen is gering. Het belangrijkste is dat de populatie in Noordoost Nederland in contact komt met de populatie in Midden-Nederland.

III. Haalbaarheid

1. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Onderhoud aan oevers en waterwegen kan een knelpunt zijn als dat grootschalig wordt uitgevoerd, maar het zal enkel een tijdelijk lokaal/regionaal effect hebben op de populatie.

Tabel 3. Drukfactoren die een gunstige Svl van de valse vleermuis in de weg staan. De sterkte van het negatieve effect (impact) is uitgedrukt in hoog (H), matig (M) en laag (L). Tevens is beoordeeld in hoeverre het knelpunt (op termijn) oplosbaar is. Achter de drukfactor staat de code uit de Europese lijst van drukfactoren genoemd en de code uit de standaardlijst van Schmidt (2020).

Drukfactor	Impact?	Oplosbaar?	Grote regionale verschillen?
Onderhoud oevers en waterwegen	L	Deels	Ja

2. Beoordeling haalbaarheid landelijke opgave

Het verschil tussen de huidige toestand en de gunstige Svl is gering. De doelen voor 2030 en 2050 zijn al vrijwel gehaald. Belangrijkste punt is dat de populatie in Noordoost-Nederland in contact komt met de populatie van Midden-Nederland.

3. Advies landelijk doel en tussendoelen

Tussendoelen 2030:

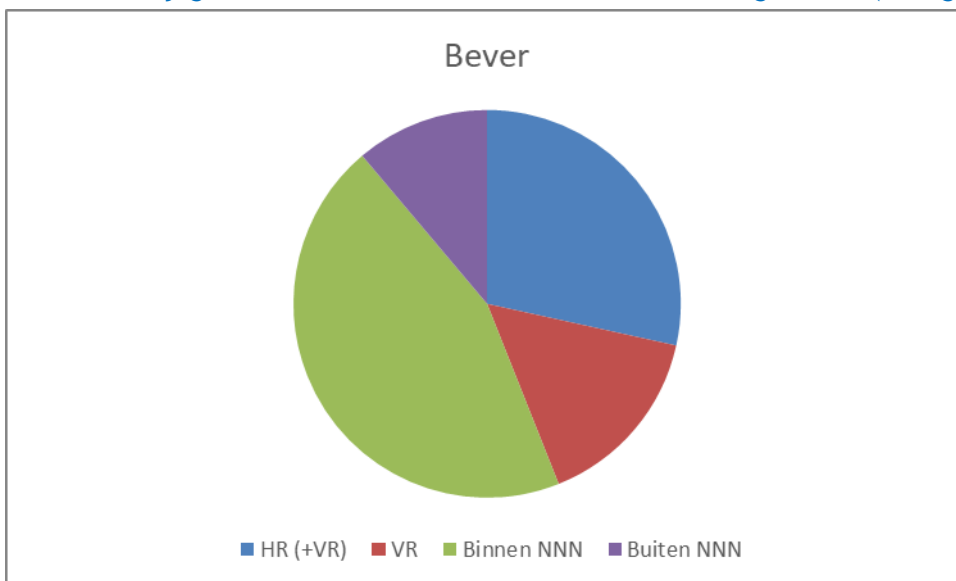
Behoud gunstige staat van instandhouding met realisatie van één grote metapopulatie bestaande uit minimaal 1.500 volwassen individuen

Landelijk doel 2050:

Behoud gunstige staat van instandhouding met de aanwezigheid van één grote metapopulatie bestaande uit minimaal 1.500 volwassen individuen behoud gunstige Svl met realisatie één grote metapopulatie

IV. Regionale opgave

Van de km-hokken waarin de Bever is waargenomen ligt minder dan 30% binnen de beschermde Habitatrichtlijngebieden. Ruim 10% bevindt zich buiten natuurgebieden (zie figuur 2).



Figuur 2. Aandeel van de verspreiding van de Bever binnen Habitatrichtlijngebieden (HR), buiten HR in Vogelrichtlijngebieden (alleen VR), buiten VHR binnen het Natuurnetwerk Nederland (alleen NNN), en buiten deze beschermde gebieden (buiten NNN)

De meeste voorkomens (km-hok uren) liggen in het rivierengebied en daarnaast in beekdalen van Zuid-nederland en Noordoost-Nederland (Figuur 1). Overig Laag Nederland is nauwelijks bezet, met uitzondering van geheel Flevoland. De beekdalen op de zandgronden van Gelderland, Overijssel en Friesland zijn ook (nog) deels onbezet. Buiten de beschermde gebieden bevindt zich met name in Flevoland een grote populatie.

De regionale opgave is nergens groot en ligt iets meer bij de provincies met grote rivieren (Limburg, Noord-Brabant, Gelderland) en bij Flevoland.

V. Prioritering

Urgentie: nee

Europese betekenis: aanzienlijk

Uit het profielendocument: Bevers kwamen vroeger overal in Europa voor. Als gevolg van overbejaging en vervolging waren de Bevers rond 1900 bijna geheel uit Europa verdwenen met uitzondering van enkele kleine restbestanden o.a. in Noorwegen, langs de Elbe, de Rhône en in Oost-Europa. Nu zijn zij door beschermende maatregelen en vele uitzettingsacties in de meeste landen weer teruggekeerd. In 2002 werden de in Europa aanwezige aantallen geschat op ca. 600.000 dieren. Hieraan levert de Nederlandse populatie voornamelijk slechts een geringe bijdrage.

Conflicterende/samengaande doelen en beleidsopgaves:

Bevers kunnen flinke schade veroorzaken aan bomen langs het water en daarmee lokaal nadeel hebben op alluviale bossen (H91E0). Ook kunnen ze door het maken van dammen een negatieve impact hebben op stromende beken en de daarin aanwezige habitattypen (H3260) en soorten.

Prioriteit:

Laag

Literatuur

- Adams, A., R.-J. Bijlsma, G. Bos, S. Clerkx, J. Janssen, A. van Kleunen, W. Remmelts, N. van Rooijen, J. Schaminée, A.M. Schmidt, C. van Swaay & S. Wijnhoven. 2020. Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage 2019. WOt NM, Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Dijkstra, V., E. Polman, M. van Oene & T. van der Meij (2020). NEM Bever en Otter. Telganger oktober 2020. Zoogdierverseniging Nijmegen.
- Dijkstra, V. & E. Polman, E. van der Jagt, M. van Oene, T. van der Meij (2021) NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter. Telganger 2021-2, pag. 15-19.
- Jansman, H., G.A. de Groot, M.E.A. Broekmeyer & D.R. Lammertsma (2016). Status Bever in Nederland. Kaders om te komen tot bevermanagement. Intern Rapport WENR, Wageningen. 22 p.
- Kuiters, A.T., R.J. Bijlsma & J.A.M. Janssen, m.m.v. S. Brasseur, D. Bekker, V. Dijkstra, R. Creemers, J. van Deijk, S. Geelhoed, A. Gmelig Meyling, R. van Grunsven, A.-J. Haarsma, M. La Haye, B. Koese, J. Kranenbarg, H. Limpens, J. Noordijk, J. Smit, L. Sparrius, E. Winter, I. Wynhoff (2022, in prep.). Geactualiseerde gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreiding van soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report XXX.
- Kurstjens, G. & F. Niewold (2011). De verwachte ontwikkeling van de beverpopulatie in Nederland: naar een bevermanagement. Kurstjens Ecologisch Adviesbureau, Beek-Ubbergen & Niewold Wildlife Infocentre, Doesburg. 63 p.
- Nolet, B. (1992). Bever *Castor fiber* L. 1758. In: S. Broekhuizen, B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging; pp. 230-234.
- Nolet, B.A. (1996). Management of the beaver (*Castor fiber*): towards restoration of its former distribution and ecological function in Europe. Nature and environment 86. Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Stuyck, J., J. Casaer & J. Mergeay (2012). Advies betreffende de grootte van een duurzame populatie bever (*Castor fiber*). INBO, rapport INBO.A.2012.147.
- Van Norren, E., J. Dekker & H. Limpens (2020). Basisrapport Rode Lijst Zoogdieren 2020 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Rapport 2019.026. Zoogdierverseniging, Nijmegen. 151 p.
- Van Wijngaarden, A. (1966). De bever, *Castor fiber*, in Nederland. Lutra 8: 33-52.